

Українцям випав довгий і непростий шлях до самоусвідомлення, здобуття державності та незалежності. Ми продовжуємо його торувати й сьогодні. Озираючись на нашу історію, бачимо, як різні періоди, фактори та впливи формували нас тими, ким ми є сьогодні. Одним із них є спадок Русі, наш спадок.

Наш спадок

Автор ідеї: Володимир Тиліщак

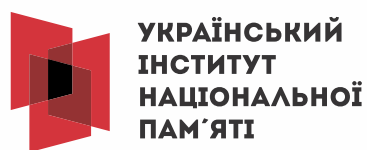
Автори текстів: Ганна Байкеніч, Віталій Бака, Наталя Позняк-Хоменко, Наталя Слобожаніна, Іван Стичинський, Марія Тахтаулова, Володимир Тиліщак, Вікторія Яременко

Дизайн: Олександр Остапенко

У виставці використано світлини з Національного музею історії України, Національного заповідника «Софія Київська», Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Одеського історико-краєзнавчого музею, з приватної колекції Ольги Богомолець (замок Радомисль), відкритої онлайн-енциклопедії «Вікіпедія» та інших відкритих джерел

Фото: 1) обушка (бойової гири), оздобленого тризубом, 2) аркуша з рукописного гербовника «Codex Bergshammag», 1440-ві роки, 3) хоругви 1848 року, яка належала Національній гвардії з Яворова (Львівщина), 4) Герба УНР 1918 року та проект державного герба України, який 19 лютого 1992-го було затверджено Верховною Радою як малий Державний Герб України, – репродуковано за: «НАШ ГЕРБ. Українські символи від княжих часів до сьогодення: альбом». Київ: РОДОВІД, 2018.

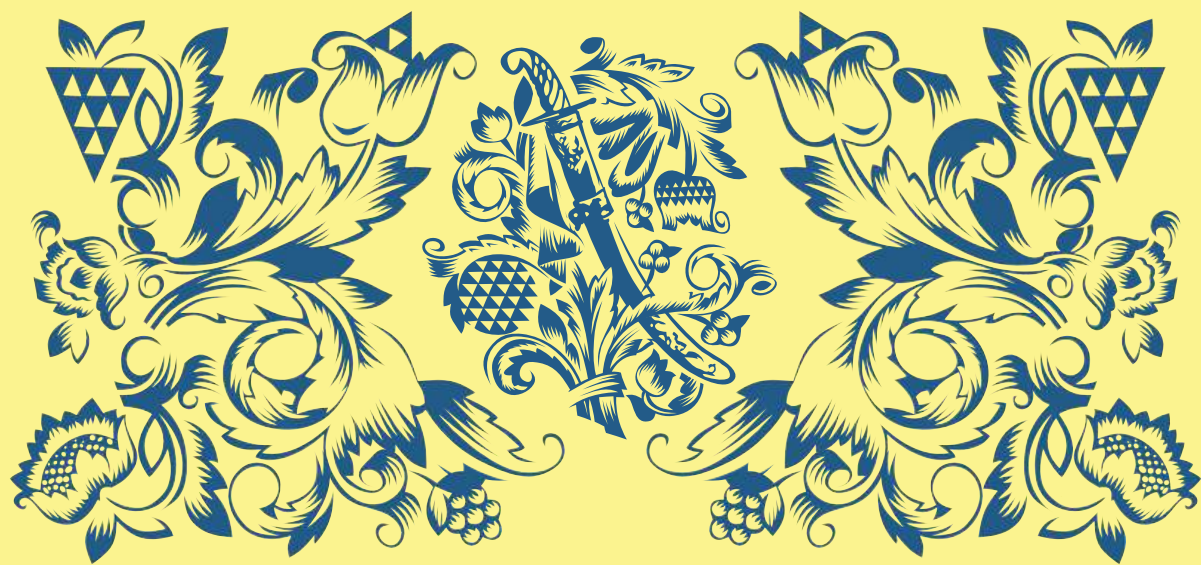
Світлина Спасо-Преображенського собору в Чернігові: фотограф Валентин Бобир (Чернігів)



УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ



Національний
музей історії
України



ВІЙСЬКОВІ ТРАДИЦІЇ

Формування Сил безпеки та оборони України у своїй символіці звертаються до військових традицій і спадку княжої доби.

У 2001 році 24 окрема механізована бригада отримала почесне найменування «імені князя Данила Галицького». Нарукавний знак бригади — золотий лев, що є також символом Галицько-Волинської держави.

З 2014 року, з початком сенсового ребрендингу ЗСУ, низка інших з'єднань взяли собі назви на честь князів: 14 окрема механізована бригада імені князя Романа Великого; 66 окрема механізована бригада імені князя Мстислава Хороброго.

Велике значення мілітарні традиції княжої доби мають для Сил спеціальних операцій ЗСУ. Емблемою спецпризначенців є гербовий знак Святослава Хороброго — двозуб, а його гасло «Іду на ви!» стало гаслом цього окремого роду українського війська. Почесне найменування «імені князя Святослава Хороброго» має Окремий центр спеціальних операцій «Схід». Окремому центру спеціальних операцій «Захід» присвоєно почесне найменування «імені князя Ізяслава Мстиславича».

Вищевказані військові формування за особливі заслуги під час російсько-української війни нагороджені почесною відзнакою Президента України «За мужність та відвагу».

Зображення із медальйона-змійовика має на своєму нарукавному знаку 53 окрема механізована бригада імені князя Володимира Мономаха. На думку деяких науковців, саме ця прикраса-амулет, знайдена неподалік Чернігова, могла належати безпосередньо князю. Влучна цитата з княжого повчання: «Оружжя не знімайте» стала офіційним бригадним девізом.

На честь князя Аскольда названа 25 бригада охорони громадського порядку Національної гвардії України.

Мілітарна культура княжої доби формувалась у постійній боротьбі з ворогами. Вона вплинула на наступні військові формації на теренах сучасної України. І має велике символічне значення для тих, хто боронить Україну сьогодні.



Шолом залізний.
XII – початок XIII ст.
м. Київ, вул. Хрещатик.



Меч залізний. Початок XI ст. Київщина, с. Димер.



Булави бронзові. XII–XIII ст. Русь.



Булава гетьманська. XVII ст. Україна.

“

Не існує перешкод, які б не змогли подолати військовослужбовці українських Сил спеціальних операцій, а відомий усім вислів князя Святослава Хороброго «Іду на Ви!», що став їх девізом, найкраще відображає характер та дух бойового братерства воїнів у беретах кольору сталі.”



Вітання Президента України Володимира Зеленського військовослужбовцям та ветеранам Сил спеціальних операцій Збройних Сил України 29 липня 2022 року.



Княжа дружина на зображенні Радзивілівського літопису кін. XV ст.



Нарукавний знак
14 ОМБр імені князя
Романа Великого.



Нарукавний знак
24 ОМБр імені
короля Данила.



Нарукавний знак
53 ОМБр імені князя
Володимира Мономаха.



Нарукавний знак
66 ОМБр імені князя
Мстислава Хороброго.



Нарукавний знак
ОЦ СПО «Схід»
імені князя
Святолава
Хороброго.

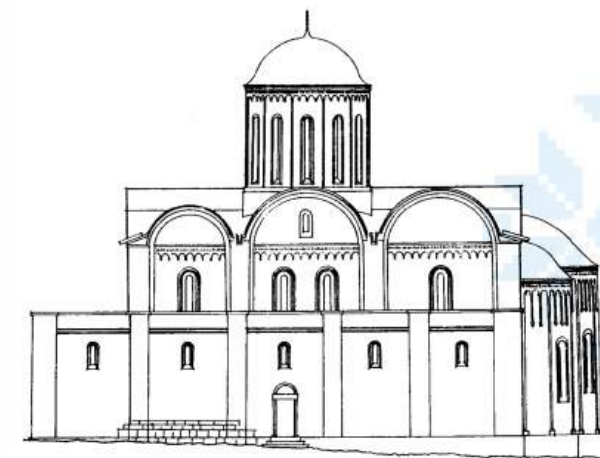


Нарукавний знак
ОЦ СПО «Захід»
імені князя
Ізяслава
Мстиславича.



Нарукавний знак
ССО ЗСУ.

Наш спадок



Варіанти реконструкції собору

Фундаменти Успенського собору — головного храму княжого Галича та другого за розмірами після київської Софії. Перша літописна згадка про церкву пов'язана з похованням тут князя Ярослава Осмомисла в 1187 році. Джерела свідчать про посадження на стіл у соборі Данила Романовича в 1208 році. Точна дата руйнування Успенського собору невідома. В 2018 році фундаменти собору визнані об'єктом культурної спадщини національного значення.



ГРИВНЯ

Розвиток економіки Русі призвів до карбування грошей у цій ранньосередньовічній державі: «златників» і «срібників». Поряд із ними грошовою одиницею стала гривня. Слово «гривня» походить від назви нашійної прикраси гривни (у старослов'янській мові «грива» означає шия або потилиця), яка важила приблизно 150 г та використовувалася при обміні товарів.

З часом гривнею стали називати уніфіковані злитки срібла ромбоподібної форми, які з'явилися в VIII-IX столітті спочатку як міра ваги, але згодом, особливо в XI-XIII століттях, набули поширення як засіб обміну. На території Русі використовували декілька видів таких злитків, зокрема серед них були київського (ромбоподібні) та чернігівського (сплюснуті з країв) типів. Як вагова, лічильна та грошова одиниця гривня продовжувала побутувати у XIV-XVIII століттях на українських землях, що входили до Корони Польської.

Повернулася гривня в економіку в часи Української революції 1917–1921 років. 1 березня 1918-го Центральна Рада ухвалила Закон «Про грошову одиницю, биття монети та друк державних кредитових білетів», яким запровадила нову грошову одиницю — гривню. Вона дорівнювала 1/2 карбованця та містила 100 шагів.

Перші емісії гривневих банкнот вийшли за правління гетьмана Павла Скоропадського. Автором багатьох українських бон став талановитий графік Георгій Нарбут. У 1918–1919-му були надруковані грошові знаки номіналом 2, 5, 10, 100, 500, 1000 та 2000 гривень.

Українська державність початку XX століття не вистояла у вогнищі воен. Разом із нею гривня зникла з українських теренів на сімдесят років аж до відновлення Україною незалежності. Перші гривневі банкноти були надруковані у 1992 році. Щоправда, потримати їх у руках пересічні громадяни змогли лише через 4 роки, бо інфляція не давала можливості ввести їх в обіг. Відповідно до Указу Президента України «Про грошову реформу» з 2 вересня 1996 року гривня стала офіційною валютою України, обмінний курс був: 1 грн = 100000 карбованців минулих років. На банкнотах найменшого номіналу були зображені князі Русі.



Монетна гривня так званого київського типу.
XI-XIII ст. Русь.



Монетна гривня так званого чернігівського типу.
XII-XIII ст. Русь.



Державний кредитовий білет 2 гривні. 1918 р. Замовлений за часів Української Народної республіки, вийшов у обіг за часів Української Держави. Автор ескізу – Василь Кричевський.



Державний кредитовий білет 100 гривень. 1918 р. Замовлений за часів Української Народної республіки, вийшов у обіг за часів Української Держави. Українська Держава. Автор ескізу – Георгій (Юрій) Нарбут.

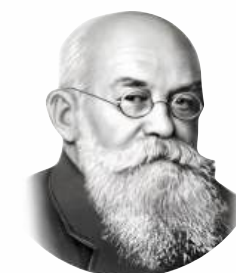


Державний кредитовий білет 500 гривень. 1918 р. Замовлений за часів Української Народної республіки, вийшов у обіг за часів Української Держави. Українська Держава. Автор ескізу – Георгій (Юрій) Нарбут.



“

Іншої грошової одиниці у нас не було, крім гривні їй годиться й бути нашою монетною одиницею. Була вона одиницею за нашої старої держави – нехай буде і за нової.”



М. Грушевський, «Про монетну українську одиницю», 1918 р.



Банкнота номіналом 1 гривня з портретом Володимира Великого. Купюри надруковані в Канаді у 1992 р. за дизайном художників Василя Лопати й Бориса Максимова. Були запущені в обіг в Україні у вересні 1996 р.



5 квітня 1907 р. під час спорудження богадільні поблизу Михайлівського Золотоверхого монастиря у м. Києві було знайдено гривневий скарб: у глиняній посудині було заховано 56 срібних гривень: 53 київського та з новгородського типів. Скарб наразі перебуває в експозиції Державного історичного музею у Москві.



Срібна сувенірна копія гривні київського типу, що виготовляється та реалізується Нацбанком України.



Наш спадок



Мозаїчне зображення Димитрія Солунського, початок XII століття — фрагмент мозаїчно-фрескового ансамблю Михайлівського Золотоверхого собору в Києві. Демонтаж оздоблення собору здійснили впродовж 1933-1934 років. Найцінніше з нього вивезли до Москви, інше передали до заповідника «Софія Київська». 14 серпня 1937 року Михайлівський Золотоверхий собор — храм, присвячений архангелу Михаїлу, небесному покровителю Києва, підірвали енкаведисти. Зараз привласнена мозаїка перебуває у московській Третяковській галереї.



КИЇВ

«На сих горах возсіяє благодать божя, і буде город великий, і церков багато воздвигне бог». І зійшов він на гори сі, благословив їх, і поставив хреста де опісля постав Київ », — так переповідає «Повість временних літ» апостольське благословіння київських пагорбів святим Андрієм.

Навіть в часи, коли Київ не мав офіційного статусу столиці, він залишався духовним, культурним символом українських земель по обидва боки Дніпра.

У IX столітті місто стає центром Русі. Київський стіл був найпрестижнішим у політичній, військовій, економічній та культурній ієрархії давньоруських князівств.

Після хрещення Русі Київ став духовним центром, ядром митрополії. Першим відомим митрополитом-русичем був Іларіон, автор «Слова про закон і благодать». Київ протягом століть лишався центром паломництва, а його християнські святині відомі далеко за межами українських теренів.

Понад тисячолітня історія міста показала його економічну та політичну стійкість. Сюди після облоги Москви у 1618-му та переможної Хотинської битви 1621-го повертався Петро Сагайдачний. А у 1649-му, після перемоги над військом Речі Посполитої, Богдан Хмельницький тріумфально в'їхав до Києва через Золоті ворота — головну міську браму у середньовічні часи, чим засвідчив символічне відновлення столиці давньої Русі.

З Києва хвилі Української революції 1917 року розбурхалися на всю Україну. Тут у 1918 році проголошувалася незалежність. Тут у 1919-му урочисто оголосили Акт Злуки українських земель, що раніше перебували під владою різних імперій. А відзначення дня Соборності у 1990-му в серці тисячолітнього Києва оприявнює тяглість традицій, ідейну спорідненість, єдність українців.

Київ для України — не просто топографічна, адміністративна одиниця чи цятка на мапі. Це душа, джерело натхнення, виразник прагнень українського народу.

В цьому його сила та історична місія. Бути центром загальнонаціональних перетворень, формування цінностей та ідей, які викристалізувались під час Революції на граніті, Помаранчевої та Революції гідності.

2022-й показав геополітичну вагу Києва, його здатність до опору Росії. Одвічному ворогу, який, не маючи власної історії, претендує на тисячолітній спадок нашої столиці.

“

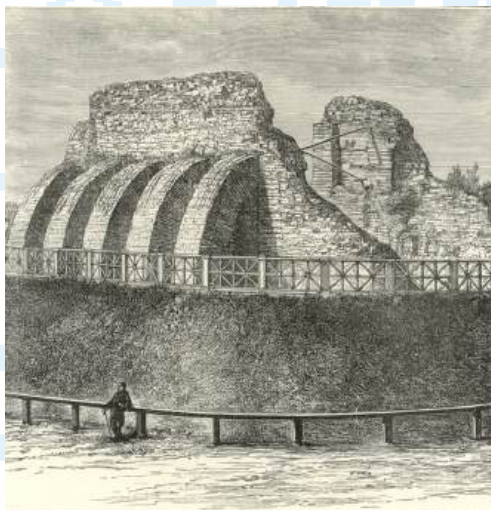
Київ, оцей славний, старий, золотoverхий, святий Київ на кожному кроці історія говорить: Софійський собор, Хрещатик, Брацький монастир з Академією, Почайна, Аскольдова могила, Мазепова дзвіниця. Ціле місто – це один величавий музей! Історія говорить до вас на кожному кроці.”



Лонгин Цегельський
«Від легенд до правди».



Заснування Києва.
Брати Кий, Щек, Хорив
і сестра їх Либідь.
Мініатюра з
Радзивілівського
літопису. XV ст.



Золоті ворота —
головна брама
стародавнього Києва,
пам'ятка оборонної
архітектури Русі XI ст.
Вид на браму в 1870-ті рр.



Картина
Миколи Івасюка
«В'їзд Богдана
Хмельницького
до Києва у 1649 році».
1912 р.



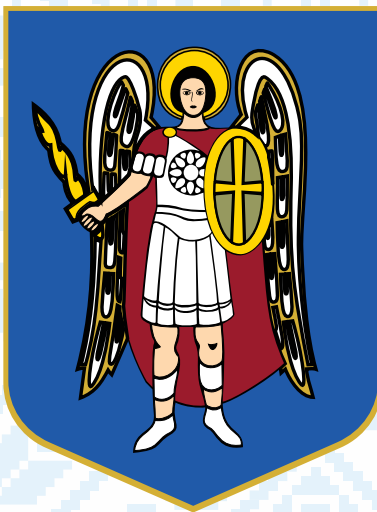
Вид на Києво-Печерську
Лавру. Собор Успіння
Пресвятої Богородиці —
головний соборний
храм Лаври, побудований
у 70-х рр. XI ст. Фото 1911 р.



Вид на Михайлівський
монастир. Фото 1911 р.
Свято-Михайлівський
Золотоверхий собор
споруджено у XII ст.



Софія Київська.
Малюнок А. ван
Вестерфельда. 1651 р.
(копія XVIII ст.)



Герб Києва, затверджений Київрадою
18 квітня 1995 р. із зображенням
архистратига Михаїла із вогняним
мечем та щитом.

Наш спадок



Фреска XII століття «Кирило учить царя» — одна з автентичного фрескового живопису київської Кирилівської церкви цього ж часу. Фундатором храму, очевидно, був князь Всеволод Ольгович. До наших часів у ньому збереглося 800 кв. м стародавніх монументальних розписів. Унікальні фрески південної апсиди — 16 житійних сцен святих александрійських єпископів Кирила та Афанасія, серед яких і «Кирило учить царя». На думку дослідників, на цій фресці як царя зображено князя Всеволода у пурпуровому одязі.



ПИСЕМНІСТЬ

Писемність — важлива умова розвитку будь-якого народу, кодифікації та передавання його культурної спадщини.

Перші письмові тексти елінською мовою на території сучасної України з'явилися понад дві з половиною тисячі років тому і належали античним греками. Згодом тут писали латиною, готськими рунами та, можливо, іншими «чертами і резами».

У часи середньовічної Русі винайдення слов'янських абеток — кирилиці й глаголиці, прийняття християнства сприяло поширенню сфер побутування писемної культури. Про її застосування свідчать не тільки переписані у скрипторіях тексти, а й графіті на стінах храмів, написи на побутових предметах і грамоти на бересті.

У часи Русі прославлялося писемне слово та книжна мудрість. В основі української абетки лежить кирилиця, створення якої в IX столітті пов'язують із братами Кирилом і Мефодієм. Дехто з дослідників припускає, що братами була створена інша слов'янська абетка — глаголиця. Але хай там як, саме кирилиця стала основою розвитку української писемності (як і деяких інших слов'янських абеток). Нею ми користуємося від Середньовіччя донині.

У давню кирилицю увійшли 24 літери грецького алфавіту та 12 спеціальних знаків на позначення характерних звуків слов'янської фонетичної системи. Кирилицею написані визначні книжні пам'ятки, які нині складають національне культурне надбання: від Остромирового Євангелія й «Руської правди» до Пересопницького Євангелія, на якому присягають Президенти України й творів українських письменників усіх часів. З часом в українську культуру ввійшла й латиниця, якою освічені люди користувалися одночасно з кирилицею.

На Русі фактично послуговувались двома мовами. Церковнослов'янська мова домінувала у книжній сфері, вона різнилася від розмовної. Проте й у церковнослов'янських текстах, що творилися на українських теренах, дослідники знаходять україніزم.

“

Тривалий час виникнення писемності пов'язувалося з церковною реформою князя Володимира в 988 р. Але писемність на Русі з'явилася значно раніше, чому є переконливі докази, її поява була пов'язана з культурним розвитком східних слов'ян та утворенням в середині IX ст. могутньої держави Київська Русь зі столицею – Києвом.”



Сергій Висоцький
«Історія української
культури».



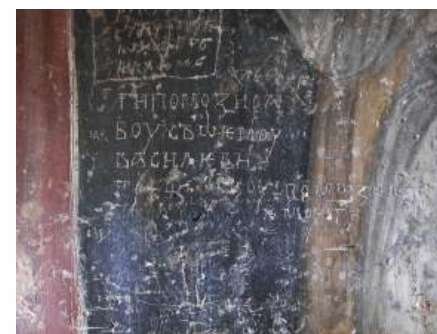
Амфора з написом «Петро». XI – XII ст.
Київ, вул. Хрещатик.



Київські глаголичні листки, датовані кінцем IX-початком X ст., є найдавнішим слов'янським перекладом з латини.



Остромирове Євангеліє - найдавніша датована кирилична книга 1056-1057 рр.



Графіті з перекладом: «Господи, поможи рабу своєму Володимирові на многая літа і прощення гріха на суді». Не виключено, що це автограф Володимира Мономаха. На стінах храму Святої Софії виявлено понад сім з половиною тисяч графіті XI – початку XVIII ст.



Молівдовул – висла свинцева печатка князя Ярослава Мудрого, XI ст.



Мініатюра з Радзивіллівського літопису, на якій Мефодій дав завдання двом переписувачам книг переписати зроблений ним переклад з грецької.

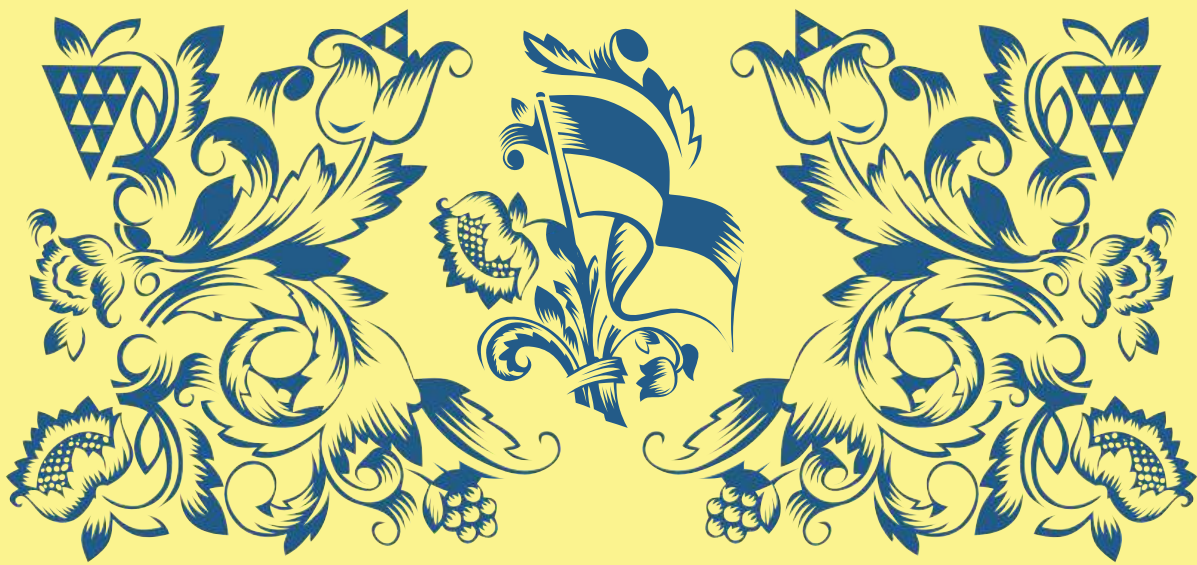


Лист Говенової до Нежича у Звенигород з вимогою повернути борг: Берестяна грамота 1110-1124 рр.: «Дай 60 кун лодійних вуеві, — повідав Говін, йдучи на Суд. А піп записав. А дай [іх] Луці. Коли не віддаси, то я, в князя беручи отрока, з ним прийду. І на більше тобі вийде».

Наш спадок



Мозаїчний образ Богоматері Оранти в темно-синьому хітоні, розташований у склепінні головного вівтаря київського Софійського собору, створено в XI ст. Оранта — найбільша мозаїка храму — 5,45 м заввишки. Оздоблювали собор давні художники з Константинополя, Охрида, інших балканських міст. В часи Русі Оранту шанували як заступницю, «Нерушиму Стіну» головного руського міста – Києва. Дотепер побутує повір'я: доки стоїть Оранта, доти стоїть і Київ.



СИНЬО-ЖОВТІ БАРВИ

«Прямокутне полотнище з двох горизонтальних смуг: верхньої — синього кольору, нижньої — жовтого». Звісно, йдеться про Державний Прапор України. Поширене уявлення, що синій колір символізує ясне небо, а жовтий — пшеничні лани. Насправді поєднання цих барв на прапорах і гербах дійшло до нас із Середньовіччя. Витоки сягають Галицько-Волинського князівства.

Одна з перших згадок про поєднання синьої і жовтої барв на «гербових прапорах» українських земель датується початком XV століття. У Грюнвальдській битві 1410 року воїни з Львівської землі йшли у бій під синім прапором із жовтим левом, який спинається на скелю. Вже у Польському королівстві гербом Руського воєводства (Львівська, Галицька та інші землі) продовжував залишатися лев зі скелею. Форми цього знака могли бути різними — лев був і в короні, і без, зі скелею й ні. Проте кольори були однакові: поле щита — синє, а лев і скеля — золоті. Після 1772 року давній знак із левом тимчасово вийшов з ужитку.

1848 рік. У Європі триває Весна народів. Тоді й відродився історичний символ Руського королівства — лев. Разом із жовтим та синім кольорами він став національним знаком українців Галичини. У ті часи стихійно і масово почали утворюватися місцеві військові загони. Вони потребували прапорів. Та швидко зробити їх не могли, тож замість зображення лева стали поширюватися простіші у виготовленні полотнища «в руських барвах» із двох рівновеликих синьої та жовтої смуг.

На початку XX століття, після падіння царату в Російській імперії такий стяг поширився всією Україною. Під синьо-жовтими прапорами проходили багатотисячні мітинги. Під ними вирушали на фронт. Офіційно цей стяг в Українській Народній Республіці затвердили 27 січня 1918 року. Після окупації України більшовиками за синьо-жовтий карали. Попри це, питомо українські кольори лишалися нашим символом. Важливі події українського державотворення, боротьби за свободу, акції протесту та непокори відбувалися під національним стягом.

4 вересня 1991 року, вже після відновлення незалежності України, національний синьо-жовтий прапор піднято над Верховною Радою.

“

Львівську землю <...> представляє лев без корони, який спинається на скелю, на блакитному полі, фігура, що відображає область і місто Львів, який було засновано за Лева-князя.”

З рукописного гербовника «Stemmata Polonica», друга половина XVI ст.



Фрагмент аркуша з рукописного гербовника «Codex Bergshammars» (1440-ві рр.). Руського золотого лева на синьому тлі подано серед земельних гербів Польського королівства. Тут він зі скелею як символ Львівської землі (підписаний «d'lant va [n] lanborch») та без скелі як знак Львова (підписано «lanborch»).



«Національний герб» на лицевому боці прапора, що приписують Сенчанській сотні Лубенського полку (кінець 1750-х – початок 1760-х рр.).



Блакитно-жовтий прапор Мошенського сільського козацького куреня оборони землі української. 1917–1920 рр.



Блакитно-жовтий прапор «Слава Вільній Україні». 1918 р.



Синьо-жовтий прапор Української повстанської армії. 1940-ві рр.



Хоругва Національної гвардії з Яворова (Львівщина). 1848 р.

“

Ціле море людських голів навкруги. Мають короги на вітрі, голосно лунають нечуті ще слова, гремить бадьора мелодія... Ось блакитно-жовті – сонце і небо – українські прапори..”



Зі спогадів Сергія Єфремова, який описує «Свято Свободи»

Наш спадок



Церква святого Михаїла, або «Юрієва божниця» – частково збережений храм часів Русі у місті Остер, один із найдавніших на Чернігівщині. Якийсь час була поширеною думка, що церкву збудував князь Юрій Довгорукий, звідси й назва «Юрієва божниця». Сучасні дослідники вважають, що її звели в XI або на початку XII століття. Остерська Михайлівська церква неодноразово за час свого існування піддавалася руйнуванням. Науковці припускають, що її внутрішній розпис був подібний до розпису Софійського собору в Києві.



ТРИЗУБ

Тризуб. Наш давній символ. Наш герб. Він єднає сучасну Україну з давньою Руською державою.

За часів Русі тризуб був родовим знаком князя Володимира Великого, символом князівської влади. Його можна зустріти на різних предметах і артефактах, датованих X-XIII століттями. Монети, печатки, посуд, персні, злитки-гривні чи зброя – скрізь є його відбиток чи його видозмінених форм: двозубів або тризубів із додатковими елементами. Від кінця XIII – початку XIV століття тризуб виходить з ужитку, поширюються інші територіальні знаки — герби відповідної місцевості.

До давнього знака Рюриковичів повернулися вже в XX столітті, коли українці будували власну незалежну державу, в добу Української революції 1917 – 1921 років. 6 січня 1918-го з'явилася перша надрукована в Українській Народній Республіці банкнота номіналом 100 карбованців, а на ній знак князя Володимира — тризуб. Згодом він став елементом морського прапора УНР. 25 лютого цього ж року Рада Народних Міністрів затвердила «знак Київської Держави часів Володимира Святого» як герб УНР. Тоді ж утверджується й така знайома нам назва — тризуб.

Після втрати державності печатки, штампи, бланки документів уряду Української Народної Республіки в екзилі (еміграції) містили герб УНР. Тризуб став символом подальшої боротьби українців за свободу й незалежність. Наприклад, на емблемі ОУН зображено тризуб, центральний зубець якого у вигляді меча.

У Радянському Союзі символ тризуба був під заборорою. Хіба автори таврувальних карикатур у журналі «Перець» малювали його зображення з відповідною пропагандистською метою. Та попри сім десятиліть заборони, наприкінці 1980-х під час людних українських маніфестацій мітингувальники використовували тризуб разом з іншою національною символікою.

Після відновлення незалежності Тризуб (у формі золотого тризубця особливої форми на синьому полі) було затверджено як малий Державний герб постановою Верховної Ради України від 12 лютого 1992 року. Герб України поступово з'явився на марках, грошах, емблемах установ та організацій, у символіці Збройних сил України. Під знаком Тризуба ми виборюємо свою незалежність, територіальну цілісність та свободу сьогодні.



Златник. X ст.
Володимир Святославич (972 – 1015 pp.).
Золото, карбування.



Срібляники. X–XI ст.
Володимир Святославич (972–1015 pp.).
Срібло, карбування.



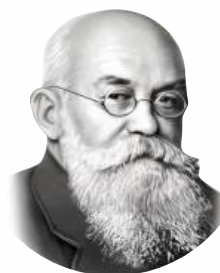
Василь Кричевський.
Герб УНР Плакат. 1918 р.



Олексій Кохан. Проект державного герба України, грудень 1991 р.
Співавтори: Андрій Гречило й Іван Турецький. 19 лютого 1992-го затверджений Верховною Радою як малий державний герб України.

“

Се оздоба пиоменна, не запозичена, зв’язана з нашою тисячолітньою державною політичною і культурною історією.”



М. Грушевський
«Український Державний герб».



Сокира бойова із зображенням тризуба.
X–XI ст. Залізо; інкрустація сріблом.
Чернігівська область.



Плінфа (цеглина) з тризубом – князівським знаком Володимира Святославича.
Кінець X – початок XI ст. Київ, вул. Володимирська, 2. Садина Десятинної церкви. Розкопки Вікентія Хвойки, 1907 р.



Обушок (бойової гири), оздобленого тризубом.
Перша пол. XII ст.

“

Будь гордий з того, що Ти є спадкоємцем боротьби за славу Володимирового Тризуба.”

Декалог (десять заповідей) українського націоналіста.

Наш спадок



Стовпівська вежа — мурована пам'ятка княжої доби у місцевості Стовп (польською Stołpie) поблизу Хелма (нині — територія Польщі) належить до найзагадковіших історичних об'єктів Східної Європи. Її походження, первісне призначення та функціонування залишаються дискусійними. Вежу збудовано в кінці XII – у XIII столітті за князювання Данила Романовича. Ймовірно, вона мала 4 чи 5 ярусів, на верхньому знаходилась каплиця з підлогою, вкритою поливаною плиткою, та вітражами у вікнах. До нас дійшли мурів трьох ярусів висотою 17 метрів.



ХРИСТІЯНСТВО

Прийняття християнства визначило цивілізаційний вибір Русі і її входження у коло середньовічних держав Європи.

Хрещення Русі, здійснене 988 року князем Володимиром, стало важливим чинником розвитку Руської держави і визначило ту основу, на якій великою мірою формуватиметься українська культура у наступні століття.

Після офіційного прийняття християнства Київська держава перестала сприйматися сусідами як далека варварська периферія, повноправно увійшовши до кола найрозвиненіших держав тогочасної Європи. Династичні шлюби Володимира Великого та Ярослава Мудрого лише закріпили цей статус.

Прийняття християнства сприяло розвитку освіти й культури, літописання, храмового будівництва та живопису. Воно дало поштовх поширенню писемності: при храмах та монастирях виникали скрипторії, а перша школа була започаткована Ярославом Мудрим при Софії Київській. Також посилювалися контакти між русичами та європейськими майстрами. Все це відбувалося в спільному контексті загальноєвропейських культурних тенденцій, але українське мистецтво зберегло свої неповторні риси.

Цей вибір став не лише політичним, але й світоглядним. Християнська етика і гуманізм послугували основою українського світобачення, мистецтва. Особливо яскраво це проявилось в XV – XVIII століттях: в архітектурі, живописі, філософських полеміках, літературі. Водночас православ'я нашарувалося на язичницькі вірування, утворивши унікальний український космос народних звичаїв та обрядів.

Християнство стало духовною опорою для формування українського війська і зародження українського козацтва, діяльності Острозької та Києво-Могилянської академій, появи феномену козацького бароко, філософії Григорія Сковороди і в загальному підсумку — основою для формування модерної української нації.

“

Повелів він [Володимир] робити церкви і ставити на місцях, де ото стояли кумири. І поставив він церкву святого Василя на пагорбі, де ото стояли кумири Перун та інші і де жертви приносили князь і люди.”

«Повість минулих літ»



Хрест-енколпійон (релікварій).
XI–XII ст. Мідний сплав.
Городище Княжа Гора
біля с. Пекарі Черкаської обл.



Хрест процесійний. XI ст.
Мідний сплав; кування,
різьблення, гравірування.
Із зібрання Богдана
і Варвари Ханенків



Хрещення Володимира Святославовича.
Фрагмент Радзивілівського
літопису. Кінець XV ст.

“

Від таїнства хрещення почалася
наша дорога до джерел біблійної
історії, відтак до історії власної.”



Євген Сверстюк, із виступу
на Володимирській гірці
з нагоди відзначення
1000-ліття Хрещення Русі



Барельєф із зображенням
Богоматері Одигитрії.
Друга половина XII – початок XIII ст.
Пісковик. м. Київ, Десятинна церква



Фреска «Моління» з церкви Спасу на Берестові.
Петро Могила (на колінах перед Христом)
підносить відновлений храм Спасу на Берестові.
Поряд з Ісусом – Богоматір та Святий Володимир. XVII ст.

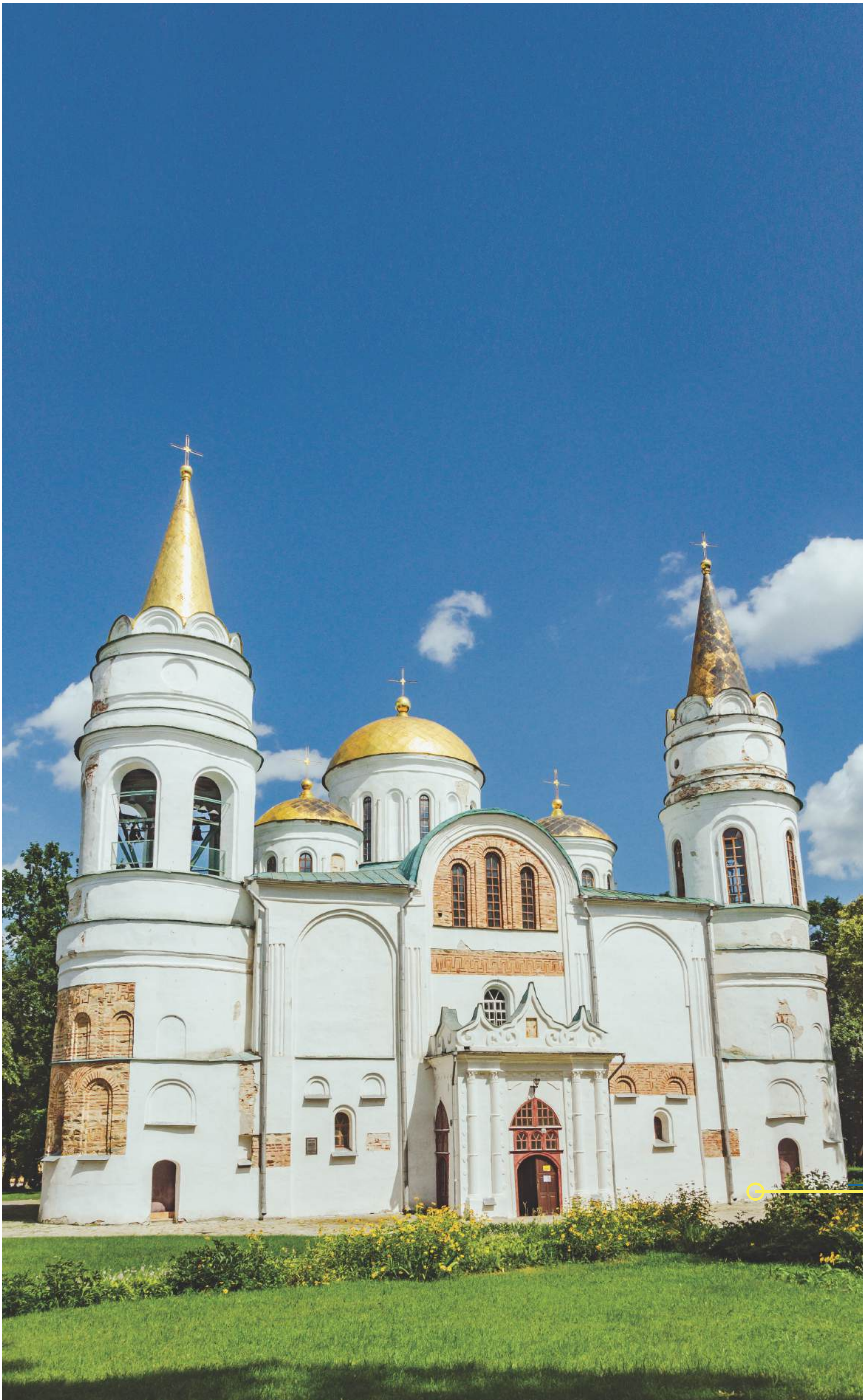


Січова ікона «Покров
Богородиці» із
зображенням
останнього кошового
Петра
Калнишевського,
запорозької старшини,
судді, писаря та ін.
Копія 1836 р. з
оригінальної січової
ікони.



Народна ікона
«Господь Недремне Око».
Кінець XIX – початок XX ст.
Лівобережна Україна.

Наш СПАДОК



Спасо-Преображенський собор у Чернігові — один із найдавніших храмів Русі. Будівництво храму розпочали перед 1036 роком за розпорядженням першого відомого за літописами чернігівського князя Мстислава Володимировича. Архітектура Спасо-Преображенського собору унікальна та поєднує візантійський хрестово-купольний тип із елементами романської базиліки. Кафедральний Спаський собор від початку був князівською усипальнею. Тут також укладали договори і оголошували князівські розпорядження.